

Παραγωγή γραπτού λόγου

Επίπεδο Δ'

Δεύτερη διδακτική πρόταση

Ενδεικτική διάρκεια:	1 διδακτική ώρα
Ομάδα στόχος:	ενήλικες
Διδακτικός στόχος:	συγγραφή βιβλίο παρουσίασης
Στρατηγικές:	<i>εύρεση της κεντρικής ιδέας και των επιμέρους στοιχείων, (επιλεκτική) προσοχή, σύγκριση/αντίθεση, σχεδιασμός της δομής του κειμένου</i>
Ενσωμάτωση δεξιοτήτων:	κατανόηση γραπτού, παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου
Υλικό:	τα κείμενα των βιβλιοπαρουσιάσεων σε φωτοτυπία

Πορεία διδασκαλίας:

Ο/Η εκπαιδευτικός προτείνει στην τάξη του τη μελέτη των παρακάτω βιβλιοπαρουσιάσεων:

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΘΕΜΕΛΗ

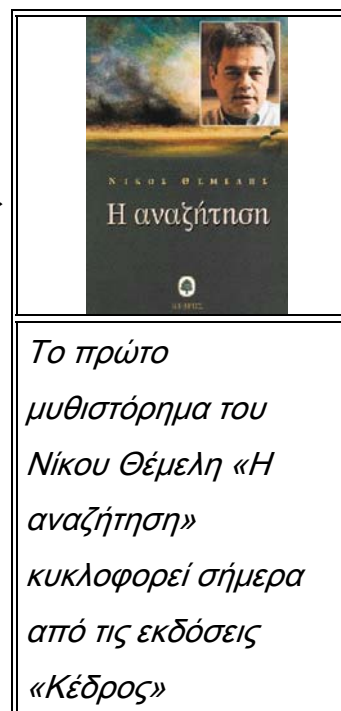
«Αναζήτηση» ελευθερίας ΕΦΗ ΦΑΛΙΔΑ

Όταν μία εποχή οδεύει στη λήξη της, αναπόφευκτα προκαλεί συγκρούσεις. Φέρνει τους ανθρώπους αντιμέτωπους με το παλιό και το νέο, θέτοντάς τους ερωτηματικά και οδηγώντας τους σε συγκρούσεις. Με τον εαυτό τους, με σχέσεις παραδοσιακά, οικογενειακά, ιστορικά δοσμένες. Μία τέτοια μεταβατική εποχή είναι η σημερινή. Αλλά και εκείνη μέσα στην οποία ο Νίκος Θέμελης, (γεννημένος το 1947 στην Αθήνα) τοποθετεί τους ήρωες του μυθιστορημάτος του «Η αναζήτηση», που βγαίνει σήμερα από τον «Κέδρο».

Πρώτη λογοτεχνική απόπειρα για τον σύμβουλο του Πρωθυπουργού, «Η αναζήτηση» ξεκίνησε ως αντίδοτο στο αυξημένο με ευθύνες πρόγραμμα εργασιών του, σαν ένας τρόπος ισορροπίας για να μην τον απορροφά μονοδιάστατα αυτός ο σκοπός. Και έγινε μία ιστορία.

Αφηγήσεις

Με κεντρικό πρόσωπο τον Νικολή εφέντη, γύρω από τον οποίο ήρθαν να προστεθούν οι αφηγήσεις πέντε προσώπων, που τον συνάντησαν, τον έζησαν από κοντά, δούλεψαν μαζί του, τον θαύμασαν, τον αγάπησαν, τον λάτρεψαν. Ο αρχιμάστορας, ο Βάιος, ο δάσκαλος, η νόνα, ο Άγγελος. Καθένας από αυτούς αφηγείται περιστατικά από την ζωή του νεαρού Νικόλα, του δραστήριου Νίκου, του Νικολή εφέντη. Ο οποίος ξεκινάει από τα Ζαγοροχώρια, φτάνει στη Μυτιλήνη, περνάει στη Σμύρνη, αναζητώντας τη δική του αλήθεια, τις δικές του απαντήσεις για ερωτήματα αιώνια, υπαρξιακά, κοινωνικά, ιδεολογικά. Μαζί με τον κεντρικό ήρωα - υπαρκτός και με βαθμό

συγγένειας δεμένος με τον συγγραφέα εγγονό του - τα υπόλοιπα πρόσωπα της «Αναζήτησης» ψάχνουν τη δική τους αλήθεια, στα ίδια μέρη, αλλά και στην Αθήνα και στην Κωνσταντινούπολη, στα τέλη του περασμένου αιώνα και τις αρχές του 20ου.

Οι συγκρούσεις με μία εποχή που αλλάζει, κατά την οποία ανατρέπονται πολιτικές ισορροπίες, προκύπτουν νέες ιδεολογίες και αναδύονται καινούργια φιλοσοφικά ρεύματα, απασχολεί όλους τους χαρακτήρες του Νίκου Θέμελη.

Ανάδειξη ηρώων

Σε αυτό το μυθιστόρημα η Ιστορία είναι παρούσα, αλλά δεν είναι η πρωταγωνίστρια. Δεν είναι η εποχή που επιβάλλεται στα πρόσωπα. Αντίθετα, οι ήρωες της «Αναζήτησης» είναι εκείνοι που αναδεικνύονται μέσα από τα υπαρξιακά τους ερωτήματα, την επιθυμία τους, την προσπάθειά τους, τον αγώνα τους να φτιαχτεί κάτι καινούργιο. Είναι αυτοί που προσπαθούν να υπερβούν τις συμβάσεις της εποχής τους.

Υπέρβαση για τους ήρωες του βιβλίου σημαίνει ελευθερία, επίγνωση του κόσμου στον οποίο θέλουν να ζήσουν. Αλλά και αναζήτηση της ευτυχίας. Άλλοι από αυτούς γίνονται ευτυχείς κατακτώντας βήμα βήμα στόχους της δικής τους αυτοπραγμάτωσης. Για να αποδείξουν πως ευτυχισμένος μπορεί να είναι κάποιος σχηματίζοντας τις δικές του ισορροπίες, χωρίς απαραίτητα αυτές να συμβαδίζουν με το σύστημα δόξας, καταξίωσης και επιτυχίας του κυρίου ρεύματος. Όπως ο Βάιος, κουνιάδος και φίλος του Νίκου που «μπορεί να έφυγε και ευτυχισμένος. Έστω, μακριά από το σπίτι του, χωρίς πολλά πλούτη, μήτε καν οικογένεια. Έφυγε, σύμφωνα με τη βαθιά πεποίθηση της Γερτρούδης πως έζησε τα χρόνια εκείνα της Βιέννης με έναν τρόπο που του εξασφάλιζε μία στερεή εσωτερική ισορροπία και στους καλούς καιρούς μέχρι τον Μεγάλο Πόλεμο. Στο ιστορικό της οικογένειας, για όλους ήταν ο "θείος Βάιος", με μόνο καλές αναμνήσεις για τους τρόπους του και για την καλλιέργειά του».

Συλλογική ευτυχία

Με αυτά τα λόγια τελειώνει η αφήγηση του Βάιου, για να αρχίσει ο δάσκαλος τη δική του, μιλώντας για την ουσία της «Αναζήτησης», μέσα από τις περιγραφές των προσπαθειών του Νικολή εφέντη να μάθει στους λιγότερο προνομιούχους που είχε στη δούλεψή του, χριστιανούς και αλλόδοξους, να μην φοβούνται και να σκέφτονται. Ο Νικολής προτείνει μία στάση ζωής που

λέει ότι η ατομική ευτυχία μπορεί να γίνει και συλλογική. «Αφού τίποτα δεν φοβόμαστε μπορούμε να μιλάμε. Να μαζευόμαστε και να μιλάμε για τα προβλήματά μας, για τον τόπο μας, για αυτά που ζούμε και για αυτά που έρχονται. Και μέσα από αυτές τις συζητήσεις καθένας μας θα μπορούσε να βρει κάτι που να του πηγαίνει, να μάθει κάτι νέο, κάτι χρήσιμο που θα τον βοηθάει να πορεύεται και να αποφασίζει. Όσο πιο πολλά ξέρουμε, τόσο καλύτερα ορίζουμε το βίος μας και την ζωή μας και αν κάποια πράγματα δεν είναι καλά, για να τα αλλάξουμε, θα πρέπει πρώτα από όλα να αρχίσουμε να τα συζητάμε». Τα λόγια του Νικολή μπορεί να είναι και τα λόγια του εγγονού του, του συγγραφέα.

ΤΑ ΝΕΑ , 11/09/1998 , Σελ.: Ρ01

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΜΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ

Αθήνα, 18 Ιουνίου 2000

Στον ομογενειακό ελληνισμό, αναφέρεται ένα ενδιαφέρον βιβλίο, το μυθιστόρημα ιδεών του Νίκου Θέμελη "Η ανατροπή". Και είναι από τις σπάνιες φορές στην πεζογραφία μας που η ανάγνωση της ελληνικής ιστορίας, όπως αναδεικνυόταν από το κείμενο, δεν προέβαλλε το μαρτύριο, τη θυματοποίηση, την "ιδιοπροσωπία" του ελληνικού λαού, αλλά αντίθετα την όσμωση και τη συμβίωση με άλλες εθντικές ομάδες, ο δε ήρωάς του, εξίσου σπάνια λογοτεχνική φιγούρα, ήταν θετικός και αισιόδοξος απέναντι στις ιστορικές και ατομικές συνθήκες και φορέας ορθολογισμού και ευρωπαϊκής οπτικής και παιδείας.

Το δεύτερο μυθιστόρημα του Νίκου Θέμελη, "Η ανατροπή", εκτυλίσσεται στους τόπους του παροικιακού ελληνισμού, κυρίως στην Οδησό. Η μυθοπλασία του συνδιαλέγεται μ' αυτήν της "Αναζήτησης" και επιπλέον εκκινεί από ένα "παρακλάδι" του αφηγηματικού της κορμού και συγκεκριμένα απ' τη σχέση του Θωμά, πατέρα του ήρωά της Νικολή - εφέντη, με την Ελένη, την κόρη του συνεταίρου του, και τη φυγή τους. Το μυθιστόρημα καλύπτει τη χρονική περίοδο απ' το 1884 έως τη δεκαετία του 1920 και αρχίζει με τη διάδοση της είδησης της παραίτησης του Πατριάρχη της Κων/πολης, εύρημα που επιτρέπει στον συγγραφέα να περιέλθει και να γνωστοποιήσει τους τόπους όπου εκτυλίσσεται ή αναφέρεται η μυθοπλασία καθώς και τα πρόσωπά της.

Ο Θωμάς, στην ηλικία των σαράντα ετών, εμπορευόμενος στην περιοχή των Βαλκανίων και της Κεντρικής Ευρώπης, βλέποντας τις αλλαγές που έρχονται στους τρόπους παραγωγής και οργάνωσης της οικονομίας και νιώθοντας ταυτόχρονα δέσμιος των ορίων του τόπου και της οικογένειάς του, έρχεται σε ρήξη με τη μέχρι τότε ζωή του και αποφασίζει τη φυγή του σε πιο ανεπτυγμένες και ανοικτές κοινωνίες. Συνδέει τις τύχες του μ' αυτές της Ελένης, που ασφυκτιά και αυτή στον μικρόκοσμο της δυτικομακεδονικής υπόδουλής Σιάτιστας με την ανελευθερία, τις καθυστερημένες νοοτροπίες, την υποτίμηση της γυναίκας. Φεύγουν μαζί, παντρεύονται στη Θεσσαλονίκη και καταλήγουν στην Οδησό, τόπο καταγωγής του Θωμά, όπου και εγκαθίστανται, δημιουργούν οικογένεια, πλουτίζουν με τις εμπορικές επιχειρήσεις και εντάσσονται στην υψηλή κοινωνία της ελληνικής ομογένειας αλλά και της πόλης συνολικά.

Η ιστορία όμως εισβάλλει ορμητικά στη μυθοπλασία και μαζί με τις ανατροπές που επιφέρει αναστατώνει και την οικογενειακή γαλήνη του Θωμά και της Ελένης. Στη Ρωσία, αυτόν "τον αδύνατο κρίκο της ιμπεριαλιστικής αλυσίδας", με το ανελεύθερο τσαρικό καθεστώς και τις τεράστιες ανισότητες, οι κοινωνικές συγκρούσεις ξεσπούν με βιαιότητα. Στην πατρίδα της Ελένης, τη Μακεδονία, η ιστορία έχει ακόμη τη μορφή των εθνοτικών συγκρούσεων, που είναι βέβαια πολύ πιο έντονες. Ο μεγαλύτερος γιος τους, που είχε πάει στη Σιάτιστα να γνωρίσει τον τόπο και τους ανθρώπους του, συνεπαρμένος απ' το ελληνικό εθνικό όραμα, αναμειγνύεται στον Μακεδονικό Αγώνα και δολοφονείται. Ο ίδιος δε ο Θωμάς σκοτώνεται το 1905 από μια αδέσποτη σφαίρα.

Η ζωή της Ελένης ανατρέπεται ριζικά. Με τον καιρό όμως ξαναστέκεται στα πόδια της, ταλαντεύεται ανάμεσα στον φίλο από παλιά, φιλελεύθερο μηχανικό Γιάννη από την Κοζάνη και τον μπολσεβίκο ανηψιό της Κόλια, με την πλάστιγγα να γέρνει στον δεύτερο και την προσμονή ενός κόσμου ελευθερίας και δικαίου που φαίνεται να προβάλλει. Ζει την Οκτωβριανή Επανάσταση, μένει στην Οδησό, παρά τη φυγή όλων των άλλων στην Ελλάδα, βιώνει για λίγο την ουτοπία της απελευθέρωσης, μέχρι που η επανάσταση μεταλλάσσεται σε ένα νέου τύπου δεσποτικό καθεστώς, στις εσωτερικές συγκρούσεις του οποίου χάνεται και ο Κόλιας. Η Ελένη καταλήγει τελικά στην Αθήνα, όπου και συναντά την υπόλοιπη οικογένειά της. Το μυθιστόρημα

τελειώνει με την παρακμή των ελληνικών παροικιών, λόγω της ανατροπής όλων των δεδομένων, και την επιστροφή των ανθρώπων τους στο διευρυμένο ήδη ελληνικό κράτος.

Ο Θέμελης εισφέρει στη μυθοπλασία του και διαχειρίζεται ένα τεράστιο υλικό. Παράλληλα με την ερωτική, οικογενειακή και οικονομική ζωή των ηρώων του, περιγράφει τους χώρους και τις πόλεις όπου αυτοί κινούνται -Τεργέστη, Σιάτιστα, Θεσσαλονίκη, Οδησσός, Βρυξέλλες-, καταγράφει με εμμονή μορφές της εργασίας, του εμπορίου και της οικονομίας γενικά, αλλά και θεσμούς της κοινωνίας, αποτυπώνει τον πολυεθνικό χαρακτήρα της ευρύτερης περιοχής, τονίζει τις προσπάθειες των Ελλήνων αστών για τη δημιουργία εκπαιδευτικών υποδομών στην υπόδουλη ακόμη Μακεδονία, προβάλλει την κίνηση των ιδεών, αναδεικνύει τον αστικό πολιτισμό, απ' την πνευματική του παραγωγή ως τον τρόπο ζωής, τις νοοτροπίες και τις συμπεριφορές, χωρίς όμως να συσκοτίζει το υπόβαθρο της εκμετάλλευσης και της εξαθλίωσης των μαζών στο οποίο στηριζόταν.

(*"Η ανατροπή"* του Νίκου Θέμελη, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2000, σελ. 511).

Macedonian Press Agency

Είναι προτιμότερο να έχουν μελετήσει οι μαθητές τα δύο κείμενα στο σπίτι τους και να τα γνωρίζουν όταν αρχίσει η συζήτηση πάνω σε αυτά. Ο/Η εκπαιδευτικός, εφαρμόζοντας τη στρατηγική της εύρεσης της κεντρικής ιδέας και των επιμέρους στοιχείων (**Εύρεσης της κεντρικής ιδέας και των επιμέρους στοιχείων**) του μηνύματος, τους ζητά να βρουν ποια είναι τα στοιχεία των μυθιστορημάτων στα οποία αναφέρονται και τα δύο κείμενα: το είδος του μυθιστορήματος (ιστορικό), ο χρόνος στον οποίο ξετυλίγεται η πλοκή, οι ήρωες και στοιχεία των χαρακτήρων τους, στοιχεία της υπόθεσης (**Προσοχή επιλεκτική**).

Έπειτα ζητείται από τους μαθητές να βρουν ως προς ποια στοιχεία διαφοροποιούνται οι δύο βιβλιοπαρουσιάσεις (**Σύγκριση/αντίθεση**). (Στην πρώτη δίνονται επιπλέον στοιχεία για τον συγγραφέα, καθώς και παραθέματα του βιβλίου που υποστηρίζουν τα γραφόμενα του συγγραφέα της βιβλιοπαρουσίασης. Στη δεύτερη δίνονται επιπλέον κοινωνικά στοιχεία της εποχής στην οποία ξετυλίγεται η υπόθεση, ενώ επισημαίνονται στοιχεία που ξεχωρίζουν το μυθιστόρημα αυτό από άλλα).

Με πρότυπο αυτές τις βιβλιοπαρουσιάσεις, οι μαθητές καλούνται, αφού εφαρμόσουν τη στρατηγική του σχεδιασμού της δομής του κειμένου **(Σχεδιασμός της δομής του κειμένου)**, να συγγράψουν την παρουσίαση ενός μυθιστορήματος που έχουν οι ίδιοι διαβάσει και το θεωρούν ενδιαφέρον. Για τον σκοπό αυτό ο/η εκπαιδευτικός είναι δυνατό να έχει ορίσει δύο ή τρία ελληνικά μυθιστορήματα από τα οποία θα μπορούν να επιλέξουν οι μαθητές για να τα διαβάσουν και να τα παρουσιάσουν.